

Наталія Завидівська,
znataliia@yandex.ru
Олена Ханікянц,
alena.lvov@list.ru

Реорганізація системи фізичного виховання студентів вищої школи: проблеми й перспективи

Львівський державний університет фізичної культури (м. Львів)

Анотації:

У статті окреслено перспективні напрями реорганізації системи фізичного виховання в умовах сучасності. Обґрунтовано зміст сучасних організаційних психолого-педагогічних умов фізичного вдосконалення студентської молоді. Проаналізовано стан та перспективи розвитку системи фізичного виховання у вищих навчальних закладах, визначено пріоритети та принципи системи фізичного виховання в умовах реорганізації. Представлено організаційну технологію фізичного виховання студентської молоді, що за своєю суттю становить спеціальний узірець використання змісту, організаційних аспектів і заходів фізичного виховання з урахуванням специфіки навчання й особливостей фаху. Окреслено методологію фізичного вдосконалення студентів, що сприяє формуванню в них профілактичної ініціативності, реабілітаційної спроможності та рекреаційних уподобань щодо свого здоров'я. Представлено комунікативне середовище фізичного виховання, що спонукає студентів до ретроспективного пошуку інформації, систематизації, аналізу й синтезу, накопичення індивідуального інформаційного банку з питань збереження власного здоров'я.

Ключові слова:

фізичне виховання, студенти, організаційні психолого-педагогічні умови, здоров'я, принципи, пріоритети.

Наталья Завыдивская, Елена Ханикянц. Реорганизация системы физического воспитания студентов высшей школы: проблемы и перспективы. В статье очерчены перспективные направления реорганизации системы физического воспитания в условиях современности. Обосновано содержание современных организационных условий физического совершенствования студенческой молодежи. Проанализированы состояние и перспективы развития системы физического воспитания в высших учебных заведениях, определены приоритеты и принципы системы физического воспитания в условиях реорганизации. Представлена организационная технология физического воспитания студенческой молодежи, что по своей сути представляет специальный образец использования содержания, организационных аспектов и мероприятий физического воспитания с учетом специфики обучения и особенностей профессии. Очерчена методология физического воспитания студентов, которая способствует формированию у них профилактической инициативности, реабилитационных возможностей, интереса к рекреационным мероприятием для улучшения собственного здоровья. Представлена коммуникативная среда физического воспитания, которая способствует привлечению студентов к ретроспективному поиску информации, систематизации, анализу и синтезу, накоплению индивидуального информационного банка по вопросам улучшения собственного здоровья.

физическое воспитание, студенты, организационные психолого-педагогические условия, здоровье, принципы, приоритеты.

Nataliya Zavydivska, Olena Khanikiants. Reorganization of the System of Physical Education of Students of High School: Problems and Perspectives. In the article it is described the perspective directions of reorganization of the system of physical education in modern conditions. The content of modern organizational, psychological and pedagogical conditions of physical improvement of students is grounded. The condition and prospects of development of physical education system in higher educational establishments are analyzed; it is defined the priorities and principles of physical education system in terms of reorganization. Organizational technology of physical education of student youth which is a special example of the using of content, organizational aspects and physical education activities with specific training and specialty features, is presented. The methodology of physical improvement of students, which contributes to their prevention initiative, ability to rehabilitation and recreational preferences about their health care, is outlined. The communicative environment of physical education that encourages students to retrospective information retrieval, systematization, analysis and synthesis, accumulation of personal information bank for the preservation of their health is presented.

physical education, students, organizational psychological and pedagogical conditions, health, principles, priorities.

Вступ. Упродовж останніх десятиріч склалася тривожна тенденція погіршення здоров'я та фізичної підготовленості населення України. Це пов'язано не лише з проблемами економіки, екології,

а й із недооцінкою в суспільстві, вищих навчальних закладах ролі фізичного виховання в процесі формування навичок здорового способу життя студентської молоді.

Фізичне виховання – один із найважливіших компонентів формування майбутніх активних громадян незалежної України під час їх навчання. Як свідчить історичний, міжнародний та вітчизняний досвід, фізичне виховання і спорт у вищій школі – невід'ємна складова частина формування загальної та професійної культури особистості відповідно до вимог часу й повинна забезпечити здоровий спосіб життя, підвищення рівня працездатності, збереження та зміцнення здоров'я, сприяти продовженню активного довголіття людини [4; 5].

На нашу думку, у вищій школі склалася проблемна ситуація, яка полягає в суперечності між рівнем соціальних вимог й ефективністю фізичного виховання щодо формування в студентів навичок здорового способу життя. Очевидно, що зміст наявної нині навчальної програми [10] і загалом системи фізичного виховання вичерпав себе та потребує оновлення через упровадження сучасних, інтегративних форм організації цього процесу.

У додатку до листа МОН України від 25.09.2015 р. №1/9-454 викладено рекомендації й запропоновано базові моделі організації фізичного виховання у вищих навчальних закладах. Зі змісту цього документа очевидно, що керівникам ВНЗ надано можливість вибору форм організації фізкультурно-оздоровчої діяльності студентів [1]. Відсутність єдиних підходів до організації системи фізичного виховання студентів, надана можливість вибору форм проведення фізкультурно-оздоровчих заходів сприяли активізації процесів щодо пошуку найоптимальніших способів залучення молоді до рухової активності у вищій школі.

Розв'язання проблем модернізації сучасної освіти відбувається в наукових розробках В. Кременя [3], М. Степко [3], Я. Болюбаша [3], В. Шинкарук [3], В. Пасічник [8] та ін.; засоби вдосконалення навчальної діяльності й психолого-педагогічних впливів розкрито в публікаціях І. Бега [2], С. Омельченко [7], З. Курлянд [9], Р. Хмелюк [9], А. Семенової [9]; питанням здоров'язбереження на основі теорії та методики фізичного виховання розкрито в працях М. Носка [6], О. Дубогай [4], Н. Завидівської [5], М. Хорошухи [11] та ін. Отже, проблему вдосконалення системи фізичного виховання студентської молоді розкривають численні дослідження. Однак багатофункціональність системи фізичного виховання, з одного боку, і необхідність реорганізації цієї системи – з іншого, зумовлюють потребу пошуку інноваційних організаційних підходів для створення здоров'яорієнтованого середовища у вищих навчальних закладах.

Мета дослідження – обґрунтувати стан та перспективи розвитку системи фізичного виховання у вищих навчальних закладах. **Завдання статті** – проаналізувати зміст сучасних організаційних психолого-педагогічних умов фізичного вдосконалення студентської молоді; визначити пріоритети й принципи системи фізичного виховання в умовах реорганізації; окреслити методологію фізичного вдосконалення студентів, що сприяє формуванню в них профілактичної ініціативності, реабілітаційної спроможності та рекреаційних уподобань щодо свого здоров'я.

Матеріал і методи дослідження. Дослідження проводили впродовж 2014–2015 рр. на базі ДВНЗ «УБС» Львівського науково-навчального інституту. Для виконання поставлених завдань використовували такі методи дослідження: теоретичний аналіз і синтез філософської, психолого-педагогічної, навчально-методичної, фахової наукової літератури, нормативно-правових документів у галузі освіти та охорони здоров'я, Інтернет-ресурсів, педагогічне спостереження.

Результати дослідження. Дискусія. Важливим складником системи фізичного виховання студентів є впровадження в повсякденне життя науково обґрунтованих рекомендацій щодо раціонального режиму праці, відпочинку, харчування, рухової активності задля формування навичок здорового способу життя. Адже на сьогодні простежено загальну закономірність збільшення ризику розвитку серцево-судинних захворювань, погіршення функціональних резервів організму, зменшення рівня фізичної працездатності й підготовленості, погіршення морфологічного статусу в міру зниження рівня фізичного стану [4].

В умовах сьогодення відбувається зміна цільової спрямованості фізичного виховання, що вимагає визначення інтересів і потреб у сфері тілесного й духовного вдосконалення студентів. Пріоритет оздоровчого спрямування професійно-кваліфікаційного становлення особистості зумовлює прикладну значущість фізичної культури та масового спорту тих, котрі ними займаються, що вимагає систематичного вивчення намірів, поведінки студентів і викладачів з метою оптимізації процесу

формування здорового способу життя. Очевидно, що головною метою фізкультурно-оздоровчої діяльності студентів стає належний рівень фізичного здоров'я завдяки оптимальній фізичній активності й фізичній підготовленості.

Сенс сучасного фізичного виховання, кінцева мета якого – досягнення студентами сформованості навичок ведення здорового способу життя, полягає в системному відтворенні оптимальних умов для розвитку в молоді морфогенетичної основи для підтримки в дієздатній «формі» набутих на практиці за допомогою відповідного навчання та досвіду функціональних якостей у дорослих. Для цього потрібно виконати два взаємопов'язані завдання.

Перше – необхідність позбутися негативних наслідків атрофії духовних підвалин індустріальної цивілізації у сфері освіти. Це означає відмову студентів від реалізації себе за стандартами й нормами технократичного мислення, від формування людини-функції, ідеально пристосованої до технології конвеєрного виробництва.

Друге – перехід до інформаційної або постіндустріальної цивілізації як самостійного етапу історичного розвитку. Його особливість – вихід насамперед функціональних якостей людини. Навчання в системі фізичного виховання набуває антропогенного, «гомоцентричного» характеру. Це зумовлено процесом гуманізації науки й техніки, його фронтальним поворотом до людини [6]. Призначення процесу зводиться до того, що студентам потрібно звільнити свій творчий потенціал від диктату техніки, розкрити її творчу думку. За морфогенетичним фактором залишається підтримка тіла людини в нормальному стані в той час, коли інтелектуальне навантаження значно зростає.

Сучасна система фізичного виховання, по суті, має бути спеціальним узірцем використання змісту, організаційних аспектів і заходів з урахуванням специфіки навчання й особливостей фаху. Організація фізичного виховання повинна сприяти зміщенню уваги з покращення їхньої фізичної підготовленості, підвищення рівня розвитку фізичних якостей у бік методології, що дає змогу сформувати в студентів профілактичну ініціативність, реабілітаційну спроможність і рекреаційні вподобання щодо свого здоров'я.

Сучасні організаційні психолого-педагогічні умови – це своєрідне комунікативне середовище фізичного виховання, що виконує інформативні, кібернетичні, консультаційні й творчо-освітні функції, а засвоєння теоретико-методичного матеріалу повинне відбуватися за допомогою між-дисциплінарних зв'язків у формі дискусій, ділових ігор, інтелектуальних штурмів, відкритих творчих конкурсів тощо (рис. 1). Зміст навчального матеріалу з фізичного виховання потребує використання інтегративних методик, технологій і нетрадиційних оздоровчих систем, які своєю енергоємністю, тренувальною та оздоровчою спрямованістю були б адекватними потребам студентської молоді.

Пропоновані засоби повинні сприяти адаптації студентів до умов майбутньої професійної діяльності, корекції несприятливих психофізіологічних станів за допомогою впливу зовнішнього середовища.

Сучасна молодь по-особливому сприймає й реалізовує поставлені перед ними завдання, саме тому спрямованість індивідуального, диференційованого та компетентнісно орієнтованого підходу у фізичному вихованні має не лише покращувати їхнє фізичне здоров'я, а й сприяти розвитку професійних можливостей. На перший план виходить потреба викликати в студентів прагнення через фізичне самовдосконалення покращити кар'єрний імідж та власне «Я»; здійснювати підтримку професійно важливих рухових навичок за рахунок пріоритетних, «модних» рухових методик; забезпечити впродовж фізичного виховання своєчасну підтримку творчої, емоційної рівноваги через розвиток належного рівня загальної витривалості організму та високого рівня інтелектуальної та фізичної працездатності.

Виховання навичок рухової активності потрібно починати з вивчення її впливу на життєво важливі функції організму, зіставляючи параметри здоров'я фізично активних людей із тими, хто веде малорухливий спосіб життя. При виконанні заданих умов, урахувавши запропоновані способи вдосконалення рухової активності, фізична культура стає умовою збереження й зміцнення здоров'я студентів, їхнього фізичного стану та підготовленості. Основним концептом фізичного вдосконалення студентів стає валеологічне спрямування всього процесу. Валеологічна концепція формування та діагностування фізичної підготовленості студентів охоплює ті компоненти, які мають суттєвий вплив на процес зміцнення, збереження чи відтворення здоров'я, а також можуть удосконалюватись у процесі спеціально організованої фізичної активності [11; 12]. Окрім цього, фізична підготовленість

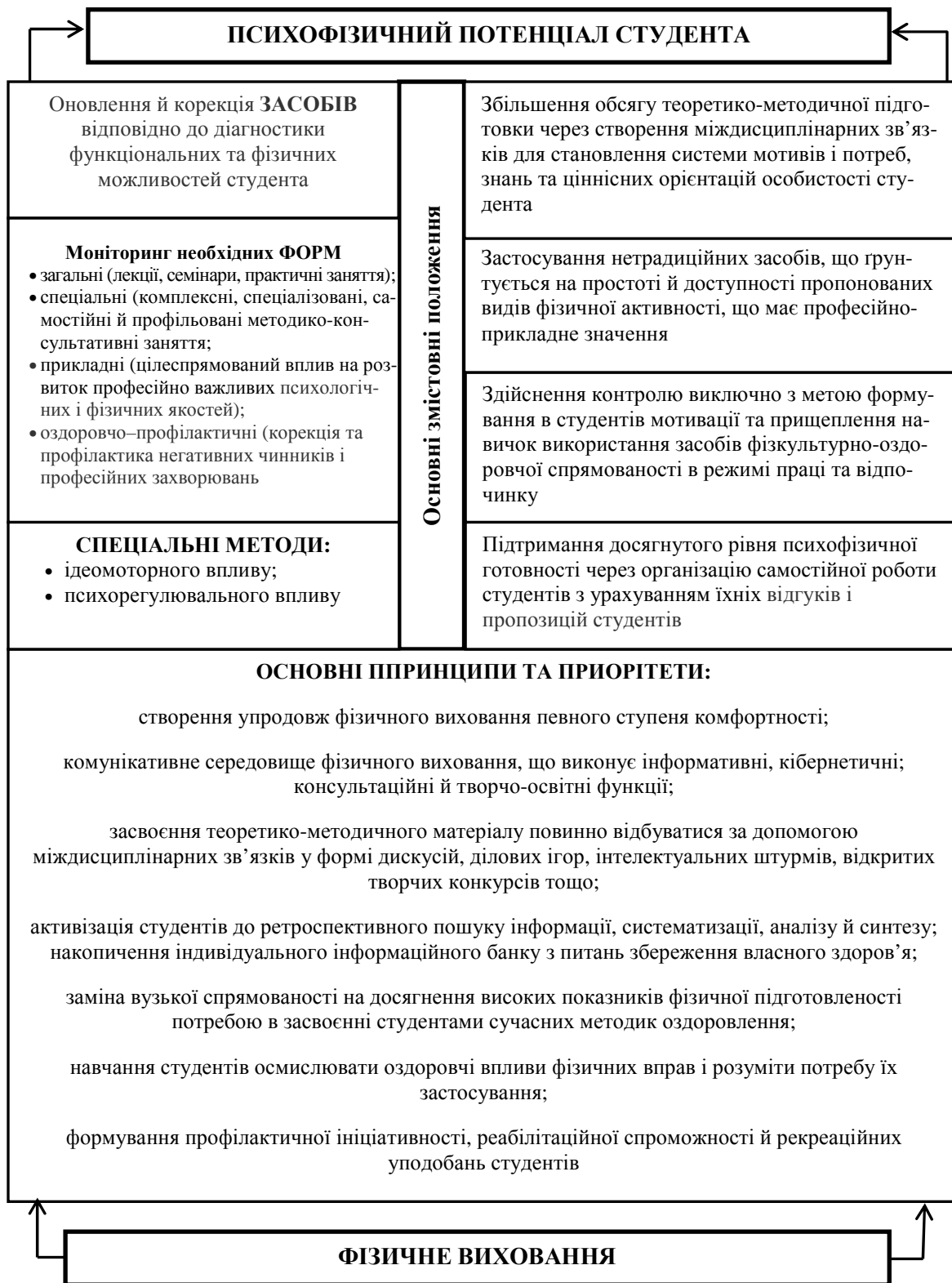

Рис. 1. Структурні елементи сучасних організаційних психолого-педагогічних умов фізичного вдосконалення студентської молоді

повинна розглядатися поряд із психічною та соціальною підготовленістю як важливий складник здоров'я студентської молоді. На нашу думку, оптимізація процесу формування фізичної підготовленості такого змісту – джерело й передумова повновартісної життєдіяльності випускників вищих навчальних закладів у майбутньому.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Організаційна технологія фізичного виховання студентської молоді за своєю суттю повинна становити спеціальний узірець використання змісту, організаційних аспектів і заходів фізичного виховання з урахуванням специфіки навчання й особливостей фаху, що дає змогу змістити акцентуацію уваги з покращення фізичної підготовленості в бік методології, яка сприяє формуванню в студентів профілактичної ініціативності, реабілітаційної спроможності та рекреаційних уподобань щодо свого здоров'я. Комунікативне середовище фізичного виховання спонукає студентів до ретроспективного пошуку інформації, систематизації, аналізу й синтезу, накопичення індивідуального інформаційного банку з питань збереження власного здоров'я.

Джерела та література

1. Лист МОН України від 25.09.2015 року №1/9-454 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.osvita.ua > Законодавство > Вища освіта
2. Бех І. Д. Виховання особистості. Сходження до духовності / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2006. – 270.
3. Вища освіта України і Болонський процес : навч. посіб. / за ред. В. Г. Кременя ; авт. кол. : М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук та ін. – Тернопіль : Навч. кн. – Богдан, 2004. – 384 с.
4. Дубогай О. Д. Фізичне виховання і здоров'я : навч. посібник / авт. кол. : Н. Н. Завидівська, О. В. Ханікянц та ін. ; за заг. ред. О. Д. Дубогай. – К. : УБС НБУ, 2012. – 271 с.
5. Завидівська Н. Н. Фундаменталізація фізкультурно-оздоровчої освіти: аспект здоров'язбережувального навчання студентів : монографія / Наталія Назарівна Завидівська. – К. : УБС НБУ, 2012. – 402 с.
6. Носко М. О. Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні : монографія / М. О. Носко, С. В. Гаркуша, О. М. Воєділова. – К. : СПД Чалчинська Н. В., 2014. – 300 с.
7. Омельченко С. О. Взаємодія соціальних інститутів суспільства у формуванні здорового способу життя дітей та підлітків : монографія / С. О. Омельченко. – Луганськ : Альма-матер, 2007. – 352 с.
8. Пасічник В. Р. Реалізація основних напрямків Болонського процесу у підготовці вчителів фізичної культури у польських ВНЗ / В. Р. Пасічник // Проблеми фізичного виховання і спорту. – Луцьк, 2010. – № 6. – С. 87–89.
9. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін. ; за ред. З. Н. Курлянд. – Вид. 3-тє, переробл. і доповн. – К. : Знання, 2007. – 495 с.
10. Фізичне виховання : навч. прогм. для ВНЗ України III–IV рівнів акредитації. – К., 2003. – 44 с.
11. Хорошуха М. Ф. Основи здоров'я : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / М. Ф. Хорошуха, О. О. Приймаков, В. Г. Ткачук. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 373 с.
12. Zavydivska N. Innovative mechanisms of improvement of student's physical education system on the basis of interdisciplinary connections / N. Natalia Zavydivska, V. Olga Rymar, Halyna H. Malanchuk // Journal of Physical Education and Sport (JPES). – 15 (4). – Art 116. – 2015 – P. 758–764.

References

1. Shchodo organizatsii fizychnoho vykhovannia u vyshchikh navchalnykh zakladakh [On organization of physical education in higher educational establishments]. (2015, September). *Ministerstvo osvity i nauky*, 1/9–454. Retrieved from <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4440->
2. Bekh, I. D. (2006). *Vykhovannia osobystosti. Skhodzhennia do dukhovnosti* [Upbringing of a personality. Ascension to spirituality]. Kyiv: Lybid.
3. Kremen, V. H. (2004). *Vyshcha osvita Ukrainy i Bolonskyi protses* [Higher education of Ukraine and Bologna process]. Ternopil: Navchalna knyha.
4. Dubohay, O. D. (2012). *Fizychne vykhovannia i zdorovyia* [Physical education and health]. Kyiv: UBS NBU.
5. Zavydivska, N. N. (2012). *Fundamentalizatsiya fizkulturno-ozdorovchoi osvity: aspekt zdorovyazberezhuvального navchannia studentiv* [Fundamentality of sports-curative education: aspect of health-saving education of students]. Kyiv: UBS NBU.
6. Nosko, M. O., Harkusha, S. V., Voyedilova, O. M. (2014). *Zdorovyazberezhuvalni tekhnolohii u fizychnomu vykhovanni* [Health-saving technologies in physical education]. Kyiv: SPD Chalchynska N. V.
7. Omelchenko, S. O. (2007). *Vzayemodiya sotsialnykh instytutiv suspilstva u formuvanni zdorovoho sposobu zhyttia ditey ta pidlitkiv* [Interaction of social institutions of the society in formation of healthy lifestyle of children and teenagers]. Luhansk: Alma-mater.
8. Pasichnyk, V. R. (2010). *Realizatsiya osnovnykh napriamkiv Bolonskoho protsesu u pidhotovtsi vchyteliv fizychnoi kultury u polskykh VNZ* [Realization of the main courses of the Bologna process in preparation of physical culture teachers in Polish higher educational establishments]. *Problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*, 6, 87–89.
9. Kurlyand, Z. N. (2007). *Pedahohika vyshchoi shkoly* [Pedagogics of high school]. Kyiv: Znannia.
10. *Fizychne vykhovannia : navchalna programa dlia VNZ Ukrainy III-IV rivniv akredytatsii* [Physical education : educational program for higher educational establishments of Ukraine of III–IV levels of accreditation]. (2003). Kyiv.
11. Khoroshukha, M. F., Pryimakov, O. O., Tkachuk, V. G. (2009). *Osnovy zdorovyia* [Basics of health]. Kyiv: Vydavnytstvo NPU imeni M. P. Drahomanova.
12. Zavydivska N., Rymar, O., Malanchuk, H. (2015). *Innovative mechanisms of improvement of student's*

physical education system on the basis of interdisciplinary connections. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*, 15 (4), 758–764.

Інформація про авторів:

Завидівська Наталія; <http://orcid.org/0000-0001-9280-3887>; znataliia@yandex.ru; Львівський державний університет фізичної культури; вул. Костюшка, 11, м. Львів, 79007, Україна.

Ханікіянц Олена; <http://orcid.org/0000-0001-7518-3532>; alena_lvov@list.ru; Львівський державний університет фізичної культури; вул. Костюшка, 11, м. Львів, 79007, Україна.

Information about the Authors:

Zavydivska Nataliya; <http://orcid.org/0000-0001-9280-3887>; znataliia@yandex.ru; Lviv State University of Physical Culture; 11 Kostyushko Street, Lviv, 79007 Ukraine.

Khanikiants Olena; <http://orcid.org/0000-0001-7518-3532>; alena_lvov@list.ru; Lviv State University of Physical Culture; 11 Kostyushko Street, Lviv, 79007, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 24.02.2016 р.